

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Holger Schildt och den svenska jordens moraliska pris våren 1921

Wickström, Mats

Published in:
Finsk Tidskrift

Published: 01/11/2020

Document Version
Final published version

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Wickström, M. (2020). Holger Schildt och den svenska jordens moraliska pris våren 1921. *Finsk Tidskrift*, (6), 7-30. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201147787>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Kollegialt granskade artiklar

📖 Holger Schildt och den svenska jordens moraliska pris våren 1921

Mats Wickström

I mitten av april 1921 blev det allmänt känt att bokförläggaren Holger Schildt sålt ett område på cirka 25 hektar på Haxalö i Borgå skärgård till Olli Edvard (O.E.) Lampén, även han direktör inom förlagsbranschen. Affären mellan de två branschkollegorna var fullt laglig och i sig föga betydande. Schildt var en driftig affärsman och hade sedan bildandet av Holger Schildts förlagsaktiebolag år 1918 gjort åtskilliga affärer av olika slag (Ekberg 2013). Denna gång skulle dock Schildts kommers bli kontroversiell. Den 14 april 1921 rapporterade lokaltidningen *Borgåbladet* (*Bbl*) under rubriken "Svensk jord i finska händer" att den svenskspråkiga Schildt sålt Klippudden, sin fastighet på Haxalö, till den finskspråkiga Lampén. Tidningen karakteriserade kort försäljningen som "anmärkningsvärd, som den innebär svensk jords överlåtande i finska händer." Samma dag återgavs *Borgåbladets* notis i sin helhet i den helsingforsiska kvällstidningen *Dagens Press* (*DP*). Den 15 april anmärkte Nationella samlingspartiets språkrör *Uusi Suomi* på att *Borgåbladet* beklagade sig, vilket enligt *Uusi Suomi* berodde på villfarelsen att marken "kuuluu muka siihen 'ruotsalaiseen maahan'."

Borgåbladets nyhet blev startskottet på en minoritetsnationalistiskt motiverad skandalisering av Schildt och pressdebatt som fortgick fram till slutet av maj 1921. Polemiken pågick främst i den svenskspråkiga pressen, men kommenterades även i finskspråkiga tidningar. Schildts fastighetsaffär med Lampén har inte gått till historien som en beaktansvärd händelse: historikern Henrik Ekberg (2013, 64) ägnar den ett stycke i sin 418 sidor långa historik över Holger Schildts förlagsaktiebolag/Schildts Förlag Ab. I Holger Schildts och hans förlags händelserika historia var onekligen turerna kring Klippudden i den östnyländska skärgården en mindre minnesvärd episod, som dessutom, som vi skall se, avfärdades från den offentliga debattens dagordning förhållandevis fort genom Schildts försorg. Som en historia om upprätthållandet av normer i en minoritet med anspråk på att utgöra en nationalitet med ett eget territorium inom ramen för staten Finland är det däremot en avslöjande affär. Genom fallet synliggörs en social praktik föranledd av finlandssvensk minoritetsnationalism, ett heuristiskt och analytiskt begrepp som introducerats av historikerna Jonas Ahlskog, Matias Kaihovirta och Mats Wickström (2018) för att vidareutveckla såväl forskningen om den svenskspråkiga minoritetens som nationalismens historia i Finland.

Inom forskningen om det svenska i Finland är det vedertaget att den så kallade svenska jorden, det vill säga den mark som den finlandssvenska minoritetsnationalismens ideologer ansåg utgöra grunden för den svenskspråkiga minoritetens eget livsviktiga territorium, var ett centralt begrepp i konstruktionen av det som från och med det tidiga 1920-talet började kallas finlandssvenskhet. Varken historieskrivningen eller de etnologiska utredningarna om finlandssvenskhetens tillkomst och konsolidering har dock desto närmare berört de normativa och sociala sidorna av den finlandssvenska territorialismen. Den offentliga uthängningen av Schildt som en svikare av den svenska saken och den därpå följande polemiken om överträdelsens allvarlighetsgrad blottlägger en ny aspekt av den tidiga finlandssvenska minoritetsnationalismens sociala praktik, nämligen sanktioner mot personer med tillskriven svenskhet (gruppstillhörighet) som bröt mot de gruppnormer minoritetsnationalisterna föreskrev.

Undersökningen utgår från Jonas Lindströms och Karin Hassan Janssons (2017) riktlinjer för historievetenskapligt relevant mikrohistoria. Enligt Lindström och Hassan Jansson bör en mikrohistorisk undersökning ha det enskilda, i föreliggande fall Holger Schildts försäljning av så kallad svensk jord, som utgångspunkt, men inte för att analysera det i "ljuset av det allmänna", utan för att "diskutera det allmänna i (det nya) ljuset av det enskilda." Lindström och Hassan Jansson menar att närstudier av det enskilda kan ge upphov till upptäckter som utmanar och problematiserar vedertagna framställningar av det förflutna. För att klargöra det enskildas relevans förutsätts därmed att fallet i fråga förhålls till ett forskningsläge om "det allmänna".

I denna artikel ställs fallet Schildt i relation till den tidigare forskningen om det svenska i Finlands historia under början av 1900-talet i allmänhet och den svenska jordens betydelse för finlandssvensk minoritetsnationalism i synnerhet. För att fastställa det rådande kunskapsläget om det tidiga 1900-talets svenskhet i Finland och den roll idén om den svenska jorden spelade i tidens finlandssvenska minoritetsnationalism utnyttjas statsvetaren Göran von Bonsdorffs klassiska studie *Självstyrelsetanken i finlandssvensk politik åren 1917–23* (1950), samt två standardverk om det svenska i Finlands historia utgivna år 2016, Max Engmans *Språkfrågan: Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922* och Henrik Meinanders *Nationalstaten: Finlands svenskhet 1922–2015*, del tre respektive del fyra i serien Finlands svenska historia.

I *Språkfrågan* skärskådar Engman särskilt den svenska jordens betydelse i ett kort underkapitel med samma namn. Enligt Engman var en "stämning av 'Blut und Boden'" kännetecknande för attityden till den förmenta svenska jorden. Engman framhåller att många "svenskhetsaktivister" omfattade idén om att jorden inte endast var den enskildes egendom "utan i någon mening" också tillhörde den så kallade svenska folkstammen. Engman går inte närmare in på vilka eventuella följder den minoritetsnationalistiska uppfattningen om att den svenska jorden i en viss bemärkelse var gruppens gemensamma egendom fick. Engman gör också en lätt moraliserande åtskillnad mellan "mystiken kring 'den svenska jorden'" och den enligt honom ekonomiskt sunda jordanskaffningsverksamhet som bedrevs av jordbolag som Svenska småbruk

och egna hem (Engman 2016, 290–291). Svenska småbruk och egna hem grundades dock uttryckligen för att förhindra förfinskning av ”svensk jord” och ”mystiken” kring det svenska jordägandet var en del av bolagets legitimering och marknadsföring.¹ I en bildtext till underkapitlet ”Jordfrågan”, vilket behandlar debatten om densamma på Folktinget år 1919, summerar Engman: ”Frågan om ’den svenska jorden’ och dess övergång till finskspråkiga ägare var en mångårig debattfråga” (Engman 2016, 385). Den svenska jorden var tvivelsutan en fråga som debatterades flitigt under flera år i början av 1900-talet, och som vid vissa tillfällen återkom som en framträdande finlandssvensk fråga åtminstone fram till mitten av 1960-talet (Wilson & Wickström 2020). Den tidigare forskningen pekar också på andra följder av idén om den svenska jorden än debatter och bildandet av jordbolag.

Med hänvisning till etnologen Bo Lönnqvist menar Meinander att försvaret av den svenska jorden ”ledde till systematiska försök att förhindra att jorden såldes ut till finskspråkiga medborgare” under 1910-talet (Meinander 2016, 21). I den artikel av Lönnqvist som Meinander hänvisar till, ”Språkgränsen som kulturellt och ideologiskt fenomen”, finns det emellertid inte någon redogörelse över systematiska försök att förhindra jordförsäljning. I Lönnqvists artikel finns däremot ett citat av minoritetsnationalisten Gabriel Nikander från år 1908 där denne prisar två österbottniska kommuner för att dessa bestämt sig för att köpa samtliga hemman som varit nära att köpas upp av finskspråkiga (Lönnqvist 2001, 152). Det är sannolikt detta citat som Meinander bygger sitt påstående på, även om Nikander hänvisade till beslut från år 1908 eller tidigare.

I bakgrundskapitlet till sin undersökning över den finlandssvenska politikens strömningar mellan åren 1917 och 1923 poängterar von Bonsdorff den centrala politiska betydelse som bevarandet av ”den svenska jorden” fick för finlandssvenskhetens ”konsolidering på territoriell grund”. Till skillnad från de senare syntesverken av historikerna Engman och Meinander uppmärksammar statsvetaren von Bonsdorff de ”inofficiella metoder” den så kallade svenska samlingsrörelsen med Svenska folkpartiet (SFP) i spetsen

---

¹ Se t.ex. ”Kampen om vår svenska allmoges jord”, *Nya Pressen* 16.11.1908; ”Svenska folkpartiet i Borgå stad”, *Borgåbladet* 5.12.1908.

använde sig av för att förhindra den svenska jordens övergång i finskspråkig ägo. von Bonsdorff nämner följande förfaringssätt: de finlandssvenska jordbolagens markköp samt ”presspropaganda och en viss påtryckning på jordägarna”. von Bonsdorff ger inga källhänvisningar för att underbygga sina påståenden om propaganda i pressen och påtryckningar på jordägare, men med hänvisning till en artikel i *Hufvudstadsbladet (Hbl)* den 30 april 1916 om en ökning av det svenska jordägandet i ”svenska Nyland” utgår han från att det informella förfarandet gav en viss bevarande effekt. Enligt von Bonsdorff avbröts denna ”ur svenskhetssynpunkt relativt gynnsamma utveckling” redan år 1916 på grund av jordens kraftiga prisstegring och därpå följande försäljningar av ”svensk” mark till finskspråkiga. von Bonsdorff anger också empiriskt underbyggda exempel på hur vissa av dessa försäljningar ledde till ”starka opinionsyttringar” mot säljarna åren 1916–1917. Han nämner även ett upprop som centralstyrelsen för SFP offentliggjorde i januari 1917, i vilket centralstyrelsen ”rekommenderade påtryckning såsom medel” mot jordförsäljning till finska köpare (von Bonsdorff 1950, 27–28). Därefter ställer von Bonsdorff de politiska förvecklingarna i självstyrelsefrågan i förgrunden för sin undersökning.

Den tidigare forskningen understryker alltså ”den svenska jordens” ideologiska och kulturella betydelse för den svenska samlingsrörelsen i Finland och finlandssvenskhetens konsolidering. Frågan om ”den svenska jorden” var väsentlig för de samtida minoritetsnationalisterna och aktuell inom en rad olika fält. Frågans såväl ideella som materiella aspekter och sammansatta karaktär av slogan och doktrin har likväl gjort ”den svenska jorden” analytiskt svårgripbar. Tack vare von Bonsdorff vet vi att ”presspropaganda” i syfte att avskräcka från jordförsäljning till finskspråkiga köpare var en av samlingsrörelsens strategier för att försvara det minoritetsnationellt avgränsande territoriet Svenskfinland.

En läsning av det SFP-uppprop von Bonsdorff kort refererar till visar att partiet, förutom att uppmana ”enhvar i sin krets” att genom ”stark personlig påtryckning” förhindra jordförsäljningar, även påbjöd pressen att påverka: ”Tidningarna kunna verka i samma riktning genom att noggrant uppmärksamma jordförsäljningarna” (*Hbl* 30.1.1917). SFP försökte alltså få till stånd en minoritetsnationalistisk normering kring jordförsäljning där både det

privata och det offentliga samtalet skulle utnyttjas för att befästa ett socialt förbud mot försäljning till finska köpare.

Föreliggande studie belyser ”den svenska jordens” sociala betydelser genom att placera skandaliseringen av Schildts jordförsäljning i Borgå våren 1921 i det analytiska blickfånget. Syftet med den mikrohistoriska ansatsen är att pröva vad fallet Schildt kan avslöja om normeringen kring ”den svenska jorden” inom den finlandssvenska minoritetsgemenskapen vid ingången av 1920-talet. Källmaterialet utgörs, med undantag för ett nedslag i Holger Schildts brevsamling vid ÅAB, av artiklar och notiser publicerade i dags- och veckopressen.

Skandalisering Svenskfinland runt

Den 16 april 1921 återgav *Hangö* nyheten om Schildts försäljning av svensk jord till en finsk köpare med den ursprungliga rubriken, ”Svensk jord i finska händer”. Samma dag nådde nyheten svenska Österbotten, då *Vasabladet* ordagrant refererade *Borgåbladets* notis från den 14 april under rubriken ”Landet runt”. Den 18 april publicerade *Pedersöre* nyheten med den ursprungliga rubriken. Detsamma gjorde *Österbottningen* i Gamlakarleby. På samma sida i *Österbottningen* publicerades även en annan nyhet med anknytning till Schildt. Axel Lilles ”ståtliga standardverk”, *Den svenska nationalitetens i Finland samlingsrörelse*, som tillkommit i samarbete mellan SFP och Holgers Schildts förlag, var redo för distribution. Lille var SFP:s första ordförande och en förgrundsgestalt i den rörelse han skildrade i sin historik. På sista sidan i sitt mastodontverk blickade Lille (1921, 1015) framåt och framhöll, inte för första gången, att den svenska jordens bevarande var en ”livsfråga” för den svenska nationaliteten i Finland.

Inom fyra dygn hade nyheten om Schildts fastighetsförsäljning spridits från Östnyland till norra Österbotten. Åland och Åboland utgör de stora undantagen: där tog pressen inte upp underrättelsen från Borgå. Den skambeläggande nyhetens spridning ger ändå en fingervisning om omfattningen av det minoritetsnationalistiska klandret. För Holger Schildt, en företagare som producerade och

sålde svensk litteratur, däribland minoritetsnationalistisk sådan, var det snarast fråga om en PR-skandal.

Den 18 april 1921 tog *Hufvudstadsbladet* upp nyheten om Schildts affär genom att i sin helhet citera *Borgäbladets* brödtextr. Tidningen valde dock en mer neutral rubrik för sin notis, "En egendomsförsäljning". Tidningen meddelade dessutom att den försökt få kontakt med Schildt utan att lyckas eftersom han befann sig i Sverige. Tydligt drog sig *Hufvudstadsbladet* för att inleda vad vi i dag kunde kalla ett drev mot Schildt utan att först höra honom i saken. Schildt var trots allt en ledande helsingforsisk affärsman och kulturpersonlighet, på vars förlag flera av samtidens främsta finlandssvenska författare utgavs. Däremot hade tidningen inget emot att följande dag publicera en insändare, "Öppet brev till bokförläggaren Holger Schildt", undertecknad "Svenska studenter i Borgå". De svenska Borgästuderterna skrädde inte orden i sitt fördömande av Schildt:

Sist av allt hade man väntat att bokförläggaren Holger Schildt, den man på vars förlag Arvid Mörnes "Den svenska jorden" utkommit och dr [Axel] Lilles stora svenskhetsarbete [*Den svenska nationalitetens i Finland samlingsrörelse*] helt snart skall utges, hade sålt ett stort område gammal, svensk jord i det yttersta havsbandet till finnar. Kärleken till den svenska saken hade ändå bort väga tyngre än materiell vinning. Förvånansvärt är att det offentliga ordet i ett fall som detta icke synes reagera medan enkla bönder som ofta av oförstånd låtit sin jord övergå i finska händer utsättas för skarpt klander. Det passerade må för våra skalder och författare för framtiden visa vart de hava att vända sig.

(Hbl 19.4.1921)

Inom ramen för den vid den här tiden konsoliderade finlandssvenska minoritetsnationalismen kunde studenterna, som vuxit upp till tonerna av Modersmålets sång och högstämda tal om svensk solidaritet över klassgränserna, utkräva ansvar för kollektivet av såväl Schildt som de svenska tidningarna. Schildts och pressens sociala positioner medförde också, enligt studenternas förståelse av minoritetsnationalismens skiktade förpliktelser, ett större samhälleligt ansvar för finlandssvenskhetens väl än vad som kunde avkrävas av de som stod lägre ned i hierarkin.

Samma dag som de svenska studenterna ondgjorde sig över Schildts fastighetsaffär i *Hufvudstadsbladet* gjorde *Borgäbladet*

dotsamma på ledarplats under den talande rubriken ”Den svenska jorden”. Utgående från likheter i texterna beträffande både argumentation och ordalag hade *Borgåbladets* ledarskribent och Borgåstudenterna samordnat sin kritik. Ledaren pekade särskilt ut män ur ”den bildade klassen”, vilka samtidigt som de utan att tveka kallade sig själva för svenskar ”för falt guld förråda den svenska bondens urgamla jord”. Schildt var ett aktuellt exempel på hur elitens män lät sin girighet gå före sin förmenta svenskhet:

Borgå skärgård är ännu i stort sett svensk. Men också här har finskheten alltmera vunnit insteg. Helt nyligen har sålunda bokförläggaren Holger Schildt, den man på vars förlag Arvid Mörnes ”Den svenska jorden” utkommit, och dr Lilles nya stora svensketsverk skall utkomma, försålt 50 tunnland gammal svensk jord på Haxalölandet till finnar. Långsamt men säkert vinner finskheten sålunda terräng i våra nejder. Och om svensk jord ännu framledes skall göras till en handelsvara för herremanna-spekulanter, om folket i bygderna icke småningom lär sig att fatta vilken fara en finsk invasion i vår gamla svenska skärgård innebär, då skall det väl icke töva länge innan den svenska jorden är ett minne blott, och roten är bruten hos Finlands svenska folkstam.

(Bbl 19.4.1921)

Borgåbladet betraktade, likt de svenska studenterna, Schildts jordförsäljning till icke-namngivna ”finnar” som särskilt klandervärd eftersom Schildt var förläggaren bakom Mörnes minoritetsnationalistiska bästsäljare *Den svenska jorden*.² Enligt historikern Matti Klinge (1972) slog ”den svenska jorden” igenom som slagord just genom Mörnes år 1915 utgivna prosaverk med samma namn. I *Borgåbladets* ledare tillämpades ”den svenska jorden” bokstavligen som slagord för att stämpla Schildt och statuera ett varnande exempel för tidningens läsare. Ledaren riktade särskilt in sig på den finlandssvenska elit som Schildt tillhörde med utgångspunkt i att den hade ett särskilt moraliskt ansvar för den ”folkstam” den utgav

² Mörne nämner inget om sin förläggares bekymmer med den svenska jorden i sina brev till Holger Schildt år 1921. Däremot tackar Mörne varmt för Schildts donation av diktarhemmet i Borgå till Finlands svenska författareförening. Arvid Mörne till Holger Schildt 15.8.1921, Holger Schildts samling vol. 2, Handskriftssamlingarna vid Åbo Akademis bibliotek, Åbo.

sig att vara en del av och avsåg att leda. Det finlandssvenska kollektivet kunde därmed också fordra att dess elit handlade i enlighet med den minoritetsnationalistiska värdegrund den klassöverskridande gemenskapen upprättats på. *Borgåbladets* ledare stod sålunda för den rättmätiga pressreaktion som efterfrågades av signaturen "Svenska studenter i Borgå".

Den 19 april återgav även *Svenska Tidningen (ST) Borgåbladets* ursprungliga notis i sin helhet och den 20 april citerade tidningen ur *Borgåbladets* ledare. Den 20 april återgav *Hufvudstadsbladet* hela ledaren. Den 22 april publicerade *Björneborgs Tidning Borgåbladets* notis från den 14 april. Den 22 april kåserade signaturen "Mister J:son" över Schildtaffären i socialdemokratiska *Arbetarbladet*. "Mister J:son" konstaterade att Schildt såg på svenskheten ur afärsmannens perspektiv och undrade ironiskt om Schildts privatliv "skall stå i ljuvlig samklang" med alla de olika böcker hans förlag gav ut. Dagen därpå dömde däremot signaturen "Fripratare" i *Dagens Press* i barska ordalag ut de andra Helsingforstidningarna samt Schildt för bristande moral. Tidningskollegerna i huvudstaden hade enligt "Friprataren" inte enbart varit långsamma med att rapportera om Schildts försäljning, de undvek också att komma med egna anmärkningar. Detta fann "Fripratare" frapperade: "Annars skrivs det om stora och små, skyldiga och oskyldiga. Det är väl så, att makten och rikedomerna skydda somliga helt eller delvis." Enligt "Fripratare" borde det vara tvärtom eftersom de med makt och pengar hade råd att vara rättrådiga:

Den inre rötan är likväl den största faran för oss östsvenskar. Ingenting verkar heller så nedtryckande på sinnet som förräderiet i egna led. Ett sådant handlingssätt har också dömts så hårt och fruktansvärt i vårt land och på vårt språk att man kunde tycka att sveket skulle begås ytterst sällan i vårt läger. Om det Sveaborg som överlättes är större eller mindre är moraliskt av ringa betydelse. Där ingen nöd och inget tvång finnes blir en dylik handling än mer skriande. Den står där utan förmildrande omständigheter, naken och fräck. I Sydjutland har man plägat säga, att den som sålde jord åt man av främmande stam för högre pris än stamfränden bjöd sålde sitt samvete för tillskottet i guld. Vad kostar ett falt förläggarsamvete?

(DP 23.4.1921)

Brännmärkningen av Schildt som en förrädare jämförbar med amiral Carl Olof Cronstedt, kommandanten på Sveaborg som kapitulerade för den ryska fienden den 3 maj 1808 och därefter kom att utmålans som en landsförrädare av rang, var glödande. ”Fripratare” fann inte heller några andra skäl till Schildts svek än den personliga profiten, vilket gjorde hans försyndelse än mer moraliskt förkastlig. Till skillnad från Schildts kritiker i Borgå, som på basis av Schildts sociala status underströk dennes ansvar att agera som föredöme för allmogen, framhöll ”Fripratare” Schildts ekonomiska förutsättningar samt den sociala sidan av affären. Schildt sålde lättsinnigt svensk jord enbart för vinning där andra, mindre välbeställda, gjorde det under ekonomisk press (*DP* 23.4.1921). Sex dagar senare kom Schildt med en offentlig respons på den skambeläggning hans markaffär gett upphov till.

Återköp utan ånger

Den 29 april 1921 svarade Holger Schildt sina belackare med ett öppet brev i *Hufvudstadsbladet*. Genmålet var uttryckligen riktat till ”Svenska studenter i Borgå”. Enligt Schildt hade han sålt mark som varken kunde odlas eller delas upp. Schildt framhöll också att han kände köparen Lampén ”mycket väl” och att han ”länge stått i vänskaps- och affärsförbindelse” med denne. På grund av ”dessa och andra skäl” anförde Schildt apologetiskt att affären ”på intet sätt kunna bli ödesdiger för den svenska stammens fortbestånd, och jag vill tillägga att jag fortfarande hyser denna åsikt.” Trots att Schildt inte tillstod att han svikit den svenska stammen utmynnade hans svar i en förbittrad kapitulation inför kritiken:

För att emellertid få slut på denna ofruktbara diskussion i denna fråga har jag beslutat återköpa nämnda villaområde, vartill dir. Lampén med stort tillmötesgående givit sitt bifall.

(*Hbl* 29.4.1921)

Som direktör för det ledande svenskspråkiga bokförlaget i Finland, vilket som bekant även bar hans namn, bedömde Holger Schildt av allt att döma att stämpeln som svikare av den svenska saken inte låg

i hans eller företagets intresse. Schildt erkände ingen försyndelse eller ens misstag och bad inte heller om ursäkt, men han ansåg sig ändå tvungen att försöka rentvå sitt namn från den skambeläggning hans försäljning förorsakat genom att åter göra den sålda jorden ”svensk”. Eftersom återköpet var beroende av Lampéns välvilja var det inte heller frågan om en formalitet. Schildt var trots allt tydligen tvungen att be Lampén om en personlig tjänst i sitt försök att parera en PR-förlust.³

Tillkännagivandet av återköpet av Klippudden spred sig ungefär lika kvickt och i nästan samma omfattning som det tidigare budet om Schildts försyndelse. Den 30 april publicerade *Svenska Tidningen* Schildts öppna brev under rubriken ”Holger Schildts villaförsäljning återgår” och den 2 maj 1921 refererade *Dagens Press* Schildts svar under den likaså neutrala rubriken ”Haxalö-köpet”. Den 3 maj återgav Borgåbladet brevet med samma rubrik som i *Hufvudstadsbladet*. Samma dag underrättade *Vasabladet* sina läsare om att Schildt köpt tillbaka området under rubriken ”Den svenska jordens bevarande”. Nyheten presenterades som positiv från ett minoritetsnationalistiskt perspektiv, men Schildt erhöll ingen erkänsla för att ha köpt tillbaka den svenska jord han hade sålt. Enligt *Vasabladet* hade den offentliga kritiken tvingat Schildt till återköp. *Pedersöre* meddelade om återköpet den 4 maj och den 6 maj nådde nyheten *Österbottningen*. Därmed hade alla svenska tidningar som rapporterat om försäljningen, med undantag för *Hangö* och *Björneborgs Tidning*, även upplyst sina läsare om Schildts botgörelse.

Finska tidningar som *Uusi Suomi* (1.5.1921) och *Savon Jääkäri* (8.5.1921) rapporterade också om hur Schildt blivit tvungen att lugna ner kverulanterna genom att köpa tillbaka den så kallade svenska jorden. I *Uusimaa* undrade kåsören Wille Wisapää den 11 maj hur man kunde skilja svensk jord från finsk då marken i Finland saknade nationalitetsfärg. Affären verkade vara överspelad vid början av maj, men en kolumn i *Hufvudstadsbladet* i mitten av månaden gav upphov till ett postludium om graden av Schildts skuld och straff.

3 Tyvärr finns det ingen brevväxling mellan Lampén och Schildt i Holger Schildts samling vid Handskriftssamlingarna vid Åbo Akademis bibliotek.

Efterspel

Den 13 maj tog signaturen Spectator Schildt i försvar i *Hufvudstadsbladet*. Personen bakom signaturen var journalisten Einar Ottelin. Ottelin hade vuxit upp i Borgå och hade bland annat jobbat på *Borgåbladet* under 1890-talet.⁴ Ottelin kallade uthängningen av Schildt för en ”förlöpning” från delar av den finlandssvenska pressens sida och påstod att den på ett illvilligt sätt också drabbade den svensk- och samhällsbärande släkten Schildt i Borgå:

Jag åsyftar det härskri som höjdes med anledningen av att bokförläggaren Holger Schildt sålt en villa på Emsalölandet och som riktades ej blott mot honom, utan perfitt mot hans släkt, som dock gjort mer för Borgå samhälle och svenskheten där än de flesta andra jag känner.

(*Hbl* 13.5.1921)

Ottelin bedyrade sin trohet till principen om den svenska jordens bevarande, men ifrågasatte om det område som Schildt sålt till fullo föll inom den kategori som borde värnas: ”en villa på kala impedimenter är knappast jord i farligare bemärkelse.” Ottelin fortsatte sitt försvar av Schildt med att hävda att försäljning till personer som kunde kallas ”kulturfenomener” inte gav ”någon anledning att riva regn eller skriva skandalnotiser.” Avslutningsvis slog Ottelin fast att han själv ”hellre sålde åt en person med veterligt finskt, men kultiverat sinne, än åt allsköns jobbbar och gulaschpatrisk, för vilket dessvärre icke heller det svenska elementet gått fritt.” (*Hbl* 13.5.1921) Ottelins försök att ärerädda Schildt stod på tre ben: det sålda områdets beskaffenhet, köparens karaktär och Schildts svenska samhällsrenommé. Det förstnämnda skälet hade som bekant framhållits av Schildt själv i offentliggörandet av återköpet, och delvis även det andra. Hänvisningarna till Schildts och hela hans släkts svenska samhällsrenommé och köparens karaktär markerade klass. Den svenska jorden skulle visserligen bevaras enligt Ottelin, men om en man av Holger Schildts rang sålde ett smärre stycke till en bildad man ur samma samhällsskikt fanns det inte fog för offentlig skambeläggning fastän köparen var finsk.

4 ”Ottis’ 50 vuotias”, *Iltalehti* 2.6.1920; ”En fallen stridsman”, *Wiborgs Nyheter* 14.10.1921.

Ottelins försvarstal föranledde ett genmäle av "Svenska studenter i Borgå" (*Hbl* 18.5.1921), som menade att oegentligheterna i apologin krävde ett nytt inlägg i en debatt som gott kunde ha avslutats med Schildts återköp. "Svenska studenter i Borgå" förkastade argumentet om områdets oduglighet för odling och köparens karaktär. Enligt "Svenska studenter i Borgå" undergrävde också de "bildade finnarna" med sina fastighetsköp i den svenska skärgården det finlandssvenska territoriets integritet. Först byggde de villor till sig själva för att sedan "parcellera ut närliggande marker åt släktingar, bekanta och stamförvanter." Enligt "Svenska studenter i Borgå" var det ett allmänt förekommande fenomen att "en inflyttad finsk familj med tiden" förde med sig fler finnar. "Svenska studenter i Borgå" utgick även från att varje "bit av den svenska jorden, huru liten till sin areal den än må synas", som övergick i finsk ägo vanligen var "förlorad".

De nya ägarnas "kulturella ståndpunkt" spelade inte heller någon roll eftersom de inte kände några förpliktelser mot jorden och därmed utan skrupler kunde sälja jorden vidare åt ideologiskt drivna finsknationalistiska köpare "som i rent förfinskningssyfte bjuda stora summor för svensk skärgårdsjord". Förutom att Schildt hade brutit mot det förbehållslösa minoritetsnationalistiska förbudet mot försäljning till finnar upprepade "Svenska studenter i Borgå" sitt tidigare argument om att Schildt hade felat i sin roll som finlandssvensk förebild:

Ett annat icke oviktigt ont dylika köp föra med sig är det moraliska exempel de giva vår allmoge. Vad bildade svenska herremän med känt namn anse sig kunna göra kan väl icke synas orätt för enkla bönder.

(*Hbl* 18.5.1921)

"Svenska studenter i Borgå" hade också en diametralt motsatt syn på det "härskri" som Ottelin uppfångat. Enligt "Svenska studenter i Borgå" verkade det i stället "som om man ville tysta ned hela saken." Ottelins beskrivning av kritiken mot Schildt som överilad gav "Svenska studenter i Borgå" anledning att anklaga även denne för minoritetsnationell trolöshet: "[A]tt betrakta protesterna mot det skedda som en "förlöpnig" vittnar om en oförståelse för svensks folkets livsfråga och som icke väntat av sign. 'Spectator'".

”Svenska studenter i Borgå” kände inte heller till ett enda angrepp på Schildts släkt. I anslutning till genmälet publicerade *Hufvudstadsbladet* (18.5.1921) en kort replik av Ottelin, som sade sig kunna ”skänka den största uppskattning åt de tankar de unga studenterna framföra”, utan att för den skull ändra sin ”personliga mening”.⁵

Ottelin var inte den enda pressrösten i Helsingfors som försökte putsa Schildts sköld. I *Svenska Tidningen* fick Ottelin den 19 maj flankstöd av signaturen ”A:son med ögat”, tidningens chefredaktör Fredrik Valros. I sin ledarkolumn tog Valros särskilt fasta på att signaturen ”Svenska studenter i Borgå” insinuerade att pressen hade försökt mörka Schildts markaffär. Valros menade att detta var ett falskt påstående med hänvisning till ”Svenska studenter i Borgås” egna insändare och ”en sur och vresig skribent i Dagens Press”, det vill säga ”Fripratare”. Enligt Valros hade *Borgåbladets* nyhet om Schildts försäljning, som Valros hävdade ägt rum hösten 1920, endast blivit stående en dag på hans egen tidning. Uppgiften om att Schildt sålt redan förra hösten användes antagligen för att undergräva anklagelsen om nedtystning efter *Borgåbladets* notis den 14 april och eventuellt för att kasta en skugga över Borgå-kritikernas egen senfärdiga reaktion på en händelse på hemmaplan. Samtidigt antyder den ett händelseförlopp där införstådda personer inte haft något intresse att av göra affären offentlig. Det är också möjligt att affären upptäcktes och väckte minoritetsnationell förtrytelse i Borgå först följande vår då Lampén dök upp på Haxalö. Frågan om diskretion och indignation i Borgå faller dock utanför ramen för denna undersökning. För Fredrik Valros del framstod det som klart att Schildt förtjänade hänsyn:

Men även om den [nyheten] blivit stående till dess herr Schildt kommit tillbaka från sin utlandsresa (f.ö. var köparen också borta), så kan det bakom ett sådant dröjsmål ligga annat än lust att tysta ned saken eller något ännu värre. Ty när en man som Holger Schildt dock har en god svensk gärning bakom sig, när man presterat ett och annat för svenska syften, som aldrig fått ett ord av offentligt erkännande, då har man även rätt att få bli hörd, innan domen fälles över en handling,

---

⁵ Einar Ottelin avled den 13 oktober 1921. Året därpå gav Holger Schildts förlag postumt ut en minneskrift som samlade en del av hans texter, *Trettio år som tidningsman: ett urval uppsatser*.

vars största fel är obetänksamhetens och vars största våda ligger i det moralska exemplet vår allmoges får.

(ST 19.5.1921, spärrad stil i original)

Valros fortsatte sitt försvar av Schildt genom att relativisera jordförsäljningen: ”Men tänk om Holger Schildt sålt förlaget! Jag är så kättersk att jag anser att den försäljningen varit farligare än tunnlandens på Haxalö [...]” Företagsförsäljningsfaran förelåg enligt Valros i att finlandssvenska företag som såldes till finnar fick finsk personal, vilket i sin tur kunde undergräva finlandssvenskarnas framtida försörjning: ”Den svenska jorden är oss helig, men så sant som det svenska problemet en dag blir en utkomstfråga, är det långtifrån likgiltigt vem som äger fabriker, varuhusen och fartygen.” Trots Valros trosbekännelse till den svenska jorden utmynnade hans apologi i ett förminskande av försäljningen i förhållande till en föreställd försäljning av Schildts förlag. Valros försökte inte rentvå Schildt från all skuld, men nog avdramatisera hans snedsteg.

Signaturen ”Fripratere” gick i polemik med Valros den 21 maj i *Dagens Press* och förklarade i mindre förtäckta ordalag att Valros ljög gällande *Svenska Tidningens* fördröjning att återge *Borgåbladets* ursprungliga nyhet. ”Fripratere” framhöll att *Dagens Press*, signaturens egen tidning, publicerade notisen redan den 14 april och *Svenska Tidningen* först den 19 april. Beträffande Valros hänvisning till Schildts svenska gärningar tillstod ”Fripratere” ”att förtjänsten sällan skattas nog högt i livet”, men att detta inte hade någon bäring i sakfrågan eftersom ”vad som fördömes hos Per måste fördömas hos Pål i alla fall.” ”Fripratere”s finlandssvenska gemenskap var en församling av gelikar som alla bar samma skyldighet att bevara den svenska jorden. Sanktionerna mot den som bröt mot denna norm måste följaktligen också vara desamma oberoende av förbrytarens namn och status.

Valros försök att förmildra Schildts markförsäljning genom att framhålla en tänkbar försäljning av bokförlaget som en större fara avfärdade ”Fripratere” bryskt: ”Advokatlogik. Vi borde fröjda oss innerligen var gång det går på tok, därför att avgrunden inte slukade allt.” ”Fripratere” avslutade sin avsnoppning av Valros med att bestrida dennes instrumentella argument om att den främsta

faran med Schildts affär var dess moraliska inverkan på allmogen. Enligt "Fripratarn" förelåg den största faran i ett allmänt förfall av den svensknationella moralen, vilken såväl Schildt som alla andra svenskar i Finland hade ett gemensamt ansvar att upprätthålla.

Den 24 maj 1921 bidrog *Borgåbladet* till debatten på ledarplats under rubriken "Sunt och osunt". Det osunda utgjordes av de apologetiska inläggen i *Hufvudstadsbladet* och *Svenska Tidningen*, medan *Dagens Press* och "Fripratarn" stod för det sunda. *Borgåbladet* ansåg att Schildt hade "rehabiliterat sig" genom sitt återköp och att frågan därmed avslutats för tidningens del. *Borgåbladet* hade därför föga förståelse för *Hufvudstadsbladets* och *Svenska Tidningens* försök att "ytterligare bära bortförklara hela den fula historien". *Borgåbladet* förundrade sig särskilt över att Valros försvarade Schildt med "genanta" argument med hänvisning till att *Svenska Tidningen* marknadsförde sig som svensk och självständig. Därefter citerade *Borgåbladet* med bifall "Fripratarns" utläggning från den 21 april i sin helhet.

Den 25 april replikerade Valros i *Svenska Tidningen* på "Fripratarns" senaste debattinlägg. Valros upprepade kort sina argument från den 19 april för att därefter indignerat attackera sin belackares person:

Men om mannen, som sätter sig att fälla domen över den svenska pressens m o t i v för att den talar eller tiger, om han tror, att han för in diskussionen på sundare och manligare banor genom att hos andra antyda ekonomiskt lakejsinne, så blir det väl nödvändigt att som replik kasta fram antagandet att h a n s indignation bottnar i ett refuserat romanmanuskript och en ofördelaktig bokrecension. Är det den tonen som önskas?

(ST 25.5.1921, spärrad stil i original)

Valros visste tydligen vem som låg bakom signaturen "Fripratarn" och gjorde även gällande att mannen i fråga blivit refuserad av Holger Schildts förlag. Valros lät även förstå att han skrivit eller publicerat en negativ recension om en bok författad av "Fripratarn". Valros sista fråga var retorisk med en hotfull underton. "Fripratarn" återvände inte heller till Schildt-affären i sin sista kolumn i *Dagens Press* den 11 juni 1921. Vid slutet av år 1921 fusionerades *Svenska Tidningen* och *Dagens Press* till *Svenska Pressen*. Valros

personangrepp på ”Fripratare”, som förmodligen var den radikala svensknationalisten (östsvensken) och författaren Hugo Ekholm (fr.o.m. år 1930 Ekhammar), blev de sista orden i skärmytslingen om Schildt och den svenska jorden våren 1921.⁶

Den 14 augusti 1921 berättade *Hufvudstadsbladet* under rubriken ”Storartad donation till Finlands svenska författareförening” att Holger Schildt och hans hustru Maria Schildt skänkt den Flenborgska gården, ett hus från 1700-talet i närheten av Borgå domkyrka, till författareföreningen. Enligt *Hufvudstadsbladet* hade Schildt genom gåvan ”gjort sig förtjänt av varmaste erkännande” och visat ”sann och ädel förståelse” för ”våra svenska författare”. Tidningen uppmanade även till minoritetsnationalistisk uppslutning bakom huset: ”Kring det nya diktarhuset i Borgå må Finlands svenska folk sluta vakt och hjälpa det framåt. Ty ur folkets eget bröst går den svenska dikt och sång som där skall bo.” Dagarna efter slöt de flesta av landets svenskspråkiga tidningar upp i hyllningen av Schildts gåva.⁷ Till och med arbetartidningen *Folkbladet*, som låg till vänster om socialdemokratin, noterade donationen den 17 augusti, dock utan att stämma upp i den borgerliga pressens hyllningskör. Schildt lovsjöngs även i tidskriften *Veckans Krönika* (33–34/1921, 506), som beteckande donationen som ”en ofergärd till de högsta makterna, till dem som skänka oss modet att leva, hoppet på en framtid och tron på vår svenska stams obrutna livskraft.”

Schildts levnadstecknare Henrik Ekberg (2013, 59) anser det vara självklart att Schildts syfte med donationen var att höja sin renommé på litteraturfältet. Därtill tror Ekberg att donationen också var ett svar på ”den fenomannska kulturmobiliseringen i Borgå” genom det finsnationella förlaget WSOY, vars huvudkontor låg i staden. I ljuset av Schildts svenska jord-skandal månaderna innan finns det även skäl att anta att Schildt skänkte bort huset som bot för sitt snedsteg, särskilt som det första steget i donationen

6 Arvid Mörne antyder i sin recension av Ekhammars bok *Odal och ödemark* (1930) att Ekhammar kåserat under signaturen ”Fripratare”. Arvid Mörne, ”Odal och ödemark. Hugo Ekhammars nya bok om svenska land”, *Svenska Pressen* 13.12.1930. Uttryck som ”östsvenskar”, den stridbara populismen och Valros personangrepp talar också för detta.

7 Åbo Underrättelser 15.8.1921; *Svenska Tidningen* 15.8.1921; *Västra Finland* 16.8.1921; *Borgåbladet* 16.8.1921; *Vasabladet* 16.8.1921; *Wiborgs Nybeter* 16.8.1921; *Pedersöre* 17.8.1921; *Hangö* 18.8.1921; *Wasa-Posten* 18.8.1921; *Björneborgs Tidning* 19.8.1921; *Österbottningen* 19.8.1921.

till författareföreningen togs först i början av augusti 1921 (Nygård & Tandefelt 2019, 93, not 133). Mot slutet av sommaren 1921 var i varje fall Schildts minoritetsnationella normbrott ett minne blott och hans anseende som svenskhetsman återupprättat.

Vid mitten av 1920-talet inledde Holger Schildt finskspråkig förlagsverksamhet. Detta väckte anstöt bland annat i den finsknationalistiska tidskriften *Aitosuomalainen*. Schildts försök att erövra andelar på den finskspråkiga bokmarknaden fick ett abrupt slut när de finska förlagen helt sonika stängde ut Holgers Schildts förlag från sina distributionskanaler till bokhandlare på landsorten. Schildt försökte efter detta komma in på den rikssvenska marknaden och flyttade till Stockholm, men han skördade inte några större framgångar i Sverige och förlorade kontroll över förlaget i Finland. År 1938 avslutade Schildt sin bana som självständig förläggare och tog anställning vid förlaget Wahlström & Widstrand i Stockholm (Ekberg 2013, 105–119). Året innan sålde han slutligen Klippudden, denna gång till en ”direktör J. Jäntti”, förmodligen WSOY:s verkställande direktör Jalmari Jäntti. Denna transaktion listades tillsammans andra fastighetsaffärer i *Borgåbladet* den 2 februari 1937 under den neutrala rubriken ”Stadfästa fastighetsköp”. Försäljningen kommenterades kort först den 16 februari 1937 av *Borgåbladets* chefredaktör Helmer J. Wahlroos, som skrev att man i bygden betraktade den ”med känslor av bitterhet och vemod” eftersom Schildts ställe fallit ”i finska händer”. Enligt Wahlroos hade samma folkmening även följande att säga om Schildt: ”Illa tyckes svensketskänslan näras i Sverige.” Denna gång blev det inte heller något återköp av fastigheten på Haxalö. Schildt hade inte längre något behov av att blidka en minoritetsnationalistisk (press)opinion som dessutom var en rännil av vad den varit våren 1921. Holger Schildt var därutöver inte längre en framstående figur i den finlandssvenska gemenskapen utan en utvandrare. Han hade lämnat den svenska jord som han varit med om att ideologiskt framodla bakom sig.

Genom utgivningen av Arvid Mörnes kortroman *Den svenska jorden* år 1915 bidrog Holger Schildt till etablerandet av det som Engman karakteriserar som blod och jord-mystik kring mark som ägdes och beboddes av svenskspråkiga finländare. Genom begrepp som den svenska jorden etnoterritorialiseras denna mark. Den svenskspråkiga gruppens fortsatta besittning av sin egen jord tillskrevs ödesmättad relevans för den så kallade svenska nationalitetens framtid i Finland. "Den svenska jordens" roll som idé och paroll är välbekant inom forskningen om det svenska i Finlands historia. Fallet Schildt blottlägger dock en mer jordnära innebörd av strävan att försvara den svenska nationalitetens territorium, nämligen upprätthållandet av en norm om att inte sälja "svensk jord" till finskspråkiga genom sociala sanktioner.

Forskningslitteraturen om normer skiljer vanligtvis mellan informella sanktioner, som tillhör de sociala normerna, och formella sanktioner, som hör till rättsnormerna (Baier & Svensson 2018). Schildt bröt inte mot Finlands lag när han sålde mark till Lampén, hans normbrott var endast socialt. Det var inte heller ett socialt normbrott inom det finländska samhället i stort, utan inom ramen för den primärt borgerliga finlandssvenska minoritetsgemenskap som konsoliderats sedan slutet av 1800-talet. Schildts normbrytande handling drabbade inte heller någon enskild finlandssvensk. Enligt den minoritetsnationalistiska grundsatsen om att den svenska jordens bevarande var en kollektiv angelägenhet var det däremot en förbrytelse mot hela den minoritetsnationellt konstituerade gruppen finlandssvenskar. Följden av Schildts normbrott blev därför en sanktion utförd i gruppens namn av flera parter.

Formen för flerpartssanktionen var information om normbrottet i offentligheten, det vill säga att stora delar av den finlandssvenska pressen hängde ut Schildt som en normbrytare. "Svenska studenter i Borgå" förespråkade som bekant även en författarbojkott av Schildts bokförlag, men sanktionen mot Schildt utgjordes i huvudsak av *Borgåbladets* offentliggörande av Schildts markaffär och den därpå följande återgivningen av denna nyhet i den finlandssvenska pressen. Sättet på vilken nyheten spred sig uppvisar ett samspel och en automatik som förstärkte sanktionens

genomslagskraft. På kort tid fick de flesta finlandssvenska tidningsläsare veta att självaste Holger Schildt svikit den kollektiva kampen för att bevara Svenskfinland svenskt. Det finns här skäl att framhålla att det var just tidningspressen som vidtog sanktionen, en tämligen opersonlig och potent upprätthållare av normer vid denna tid. Skambeläggningsen av Schildt gick självfallet också utöver Schildts person och påmände finlandssvenskarna, som minoritetsgruppen började benämna sig själv vid denna tid, om att alla som sålde svensk jord till finnar kunde ställas vid pressens skampåle.

Samtidigt som skambeläggningsen av den namnkunniga Schildt åskådliggör vikten av den kanske viktigaste finlandssvenska förbudsnormen vid den här tiden, visar debatten om uthängningen på såväl Schildts ställning som på sprickor i upprätthållandet av normen. Förutom dubierna i *Hufvudstadsbladet* och *Svenska Tidningen* markerar den satiriska anmärkningen i *Arbetarbladet* att det mer villkorlösa bevakandet av den svenska jorden inte hade ett reservationslöst stöd bland de svenskspråkiga pressrösterna. Schildt själv bekände inte heller någon synd i ord, men uppfattade ändå klandret som så pass graverande att han köpte tillbaka sin mark. Schildt fick betala ett moraliskt pris för sin affär, vilket han dock kunde kvittera genom att utnyttja sitt ekonomiska och sociala kapital. Denna möjlighet förelåg inte för mindre resursstarka normbrytare, vilka å andra sidan möjligtvis hade mindre att förlora och förhållandevis mer att vinna på försäljning till förmenta finnar än Schildt.

Denna mikrohistoriskt underbyggda undersökning av en omskriven försäljning visar att den minoritetsnationalistiska idén om ”den svenska jorden” var en etablerad, om än bitvis bräcklig, förbudsnorm i den finlandssvenska offentligheten vid början av 1920-talet. Omfattningen av och systematiken i upprätthållandet av förbudsnormen genom skambeläggningsen i tidningspressen över tid är en fråga för fortsatta studier, liksom frågan om normens påverkan på ett personligt plan bland de svenskspråkiga finländarna. SFP hade ju som bekant år 1917 även påbjudit personliga påtryckningar som metod för att försvara den svenska jorden. En kursorisk botanisering i Nationalbibliotekets digitaliserade tidningsmaterial visar i varje fall att den borgerliga skambeläggningsstrategin var

sanktionerad från högsta ort åtminstone fram till slutet av 1920-talet. Bland annat hängde SFP:s partiordförande Erik von Rettig själv ut fem namngivna "svenska herrar" i tidningen *Nyland* den 3 januari 1928 med förhoppningen om att "den svenska jorden" i fortsättningen inte skulle falla "i sådana ovärdiga händer" som herrarna i fråga uppvisat. Klandret av Schildt efter att han slutligen sålde Klippudden markerar också att den svenska jorden fortfarande försvarades genom offentlig skambeläggning av svenska svikare år 1937, även om mästrandets omfattning inte längre var densamma som vid början av 1920-talet.

Det förefaller alltså som om de senaste årens syntetiska framställningar av det svenska i Finland under 1900-talets första hälft, det allmänna med Lindströms och Hassan-Janssons terminologi, underskattat "den svenska jordens" betydelse. Detta kan kanske bero på att "den svenska jorden" är svår att ringa in analytiskt och att den indirekt behandlas i redogörelserna över finlandssvensk ideologi och politik. Men även om begreppet var mångtydigt borde försvaret av detsamma genom normering och skambeläggning inkluderas i det "allmänna", det vill säga historien om finlandssvenskhetens uppkomst och utveckling under 1900-talet.

Undersökningen visar att "den svenska jorden" var mer än ett slagord – föreställningen fungerade också som ett moraliskt slagträ mot minoritetsnationella svikare. Som minoritetsnationalistisk trossats var "den svenska jorden" instrumentell i strategin att förhindra förfinskning av det som ansågs vara den svenska folkstammens/nationalitetens eget territorium genom sociala sanktioner. Påbudet om att inte sälja jord till finnar var en del av finlandssvenskhetens födelse och praktik. Genom att följa denna sociala norm kunde svenskspråkiga jordägare agera solidariskt för ett gemensamt ändamål för alla (sanna) finlandssvenskar: territorialförsvaret av Svenskfinland. Även de som urskuldade Schildt bekände "den svenska jordens" helgd och det övergripande syftet att säkerställa svensk framtid i Finland.

Oberoende av om tidens svenskspråkiga jordägare följde påbudet eller ej var de flesta av dem sannolikt medvetna om att de, likt självaste Holger Schildt, kunde skambeläggas i pressen om de sålde jord till finskspråkiga. Den "svenska" jord de ägde hade ett minoritetsnationalistiskt värde vars sociala kostnad de potentiellt

fick betala om deras ägor övergick i så kallade finska händer. Denna samtida erfarenhet av att vara svensk i Finland underbyggdes av en uppfattning om minoritetsnationell gemenskap och solidaritetskrav inom ett för den egna gruppen avgränsat territorium. Den svenska jorden definierades som faktisk och väsentlig för minoriteten och kunde därmed ge upphov till verkliga konsekvenser. Detta fick Holger Schildt erfara våren 1921 då hans försäljning av ett stycke jord som betecknades som svensk betingade ett moraliskt pris.

Källor

Otryckta

Brev från Arvid Mörne till Holger Schildt 1921, Holger Schildts samling vol. 2, Handskriftssamlingarna vid Åbo Akademis bibliotek, Åbo.

Tryckta

Arbetarbladet 1921.

Björneborgs Tidning 1921.

Borgåbladet 1908, 1921, 1937.

Dagens Press 1921.

Folkbladet 1921.

Hangö 1921.

Hufvudstadsbladet 1916–1917, 1921.

Iltalehti 1920.

Nya Pressen 1908.

Nyland 1928.

Pedersöre 1921.

Savon Jääkäri 1921.

Svenska Tidningen 1921.

Svenska Pressen 1930.

Uusi Suomi 1921.

Uusimaa 1921.

Vasabladet 1921.
Veckans Krönika 1921.
Västra Finland 1921.
Wasa-Posten 1921.
Wiborgs Nyheter 1921.
Åbo Underrättelser 1921.
Österbottningen 1921.

Lille, Axel (1921): *Den svenska nationalitetens i Finland samlings-
srörelse*, Helsingfors: Holger Schildts förlag.

Litteratur

- Ahlskog, Jonas, Kaihovirta, Matias & Wickström, Mats (2018):
”Nationen i klasskampen: Minoritetsnationalism inom den
socialistiska arbetarrörelsen”, *Historisk Tidskrift* 138(3), s. 452–479.
- Baier, Matthias & Svensson, Måns (2018): *Om normer*. Lund: Stu-
dentlitteratur.
- Bonsdorff, Göran von (1950): *Självstyrelsetanken i finlandssvensk
politik åren 1917–23*. Helsingfors: Finska vetenskaps-societeten.
- Ekberg, Henrik (2013): *Frisinne och kvalitet. Ett sekel med Schildts*.
Helsingfors: Schildts & Söderströms.
- Engman, Max (2016): *Språkfrågan: Finlandssvenskhetens uppkomst
1812–1922*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Lindström, Jonas & Jansson, Karin Hassan (2017): ”Pigan i fad-
ersväldet. Regler, undantag och mikrohistoriska möjligheter”,
Historisk Tidskrift 137(3), s. 351–378.
- Klinge, Matti (1972): *Vihan veljistä valtiososialismin: Yhteiskun-
nallisia ja kansallisia näkemyksiä 1910- ja 1920-luvuilta*. Porvoo:
WSOY.
- Lönnqvist, Bo (2001): ”Språkgränsen som kulturellt och ideolo-
giskt fenomen”, *Gränsfolkets barn: Finlandssvensk marginalitet
och självhävdelse i kulturanalytiskt perspektiv*, red. Yrsa Lindqvist.
Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, s. 149–160.
- Meinander, Henrik (2016): *Nationalstaten: Finlands svenskhet
1922–2015*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

- Nygård, Stefan & Tandefelt, Henrika (2019): *Skrivandets villkor och gemenskap: Finlands svenska författareförening 1919–2019*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Wilson, Victor & Wickström, Mats (2020): "I minoritetsnationens tjänst: John Gardberg och det lokalt förankrade försvaret av Svenskfinland i Karis, ca 1930–1970", *Historisk Tidskrift för Finland* 105(1), s. 1–35.